

# Hva skjer med pengene i Sør-Varanger?

Kommuneøkonomi er fullt av ord som «netto driftsresultat», «disposisjonsfond» og «ROBEK». Men bak ordene handler det om noe alle kjenner: **inntekter, regninger, sparepenger og lån**. Dette heftet forklarer — uten fagspråk — hva en grundig gjennomgang av Sør-Varangers økonomi fant. Og Sør-Varanger har en alvorlig situasjon: en grensekommune helt nord og øst i landet som har havnet under statlig økonomisk oppsyn — med tom sparekonto, høy gjeld og en dyr eldreomsorg som er spredt over et stort, arktisk område.

## I ROBEK

kommunen kom under statlig økonomisk oppsyn i juni 2025, fordi regnskapet for 2024 gikk for mye i minus

## ~tomt

sparekontoen er i praksis tom — bare 1,5 millioner kroner sto igjen ved utgangen av 2024. Målet om 5 % nås først i 2029

## +50 mill.

eldreomsorg og hjemmetjenester koster rundt 50 millioner mer enn forventet — fordi tjenesten er dyr å drive i en spredt, arktisk kommune

**Tenk på kommunen som en husholdning:** Sør-Varanger «tjener» greit — mye takket være ekstra statsstøtte til Nord-Norge. Men familien brukte i 2024 mye mer enn den tjente, sparekontoen er tom, og den har store lån som ble dyrere da renta steg. Da staten ser at en familie bruker for mye over tid, settes den under et slags økonomisk formynderskap — det er det **ROBEK** er. Nå må familien legge en plan for å komme i balanse igjen. Den dyreste «regningen» er omsorgen for de eldre, fordi folk bor spredt over et stort område langt mot nord.

Grunnlaget for dette heftet er en full analyse bygget på åpne offentlige tall (SSB, kommunens egne budsjetter og økonomiplaner, og avisdekning). Den tekniske rapporten viser alle kilder og utregninger. Hovedtallene her er fra 2025 — det siste året med endelige, reviderte tall (publisert 16. juni 2026).

## Sør-Varanger bruker mest på eldreomsorg — fordi det er dyrt å drive i nord

For å sammenligne kommuner rettferdig kan man ikke bare se på kronebeløp — en kommune med mange eldre trenger mer omsorg, en med mange barn trenger mer skole. Staten har derfor et eget regnestykke som sier hva hver kommune *burde* trenge med akkurat sin befolkning. Vi har sammenlignet Sør-Varangers faktiske forbruk med dette «forventet behov»-tallet:

| OMRÅDE                                       | MER/MINDRE ENN FORVENTET PER ÅR | HVA BETYR DET?                                                                             |
|----------------------------------------------|---------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Eldreomsorg og hjemmetjenester</b>        | <b>50 mill. mer</b>             | Den klart dyreste posten — fordi folk bor spredt i et stort arktisk område. Les neste side |
| Grunnskole                                   | 24 mill. mer                    | Over forventet — men kommunen styrer dette bevisst nedover                                 |
| Administrasjon («byråkratiet»)               | 10 mill. mer                    | Litt over — vanlig i en liten grensekommune med beredskapsoppgaver                         |
| Barnehage                                    | 7 mill. mer                     | Så vidt over forventet (lå litt under året før)                                            |
| Sosialhjelp m.m.                             | 5 mill. mer                     | Litt over forventet                                                                        |
| Helsetjenester (legevakt, helsestasjon m.m.) | 1 mill. mer                     | Så vidt over forventet                                                                     |
| Barnevern                                    | 3 mill. mindre                  | Eneste område under forventet — bevisst innstramming                                       |

**Det viktigste bildet:** Sør-Varanger bruker mer enn forventet på de fleste store tjenestene — men det er **eldreomsorgen** som dominerer fullstendig. Grunnen er ikke at kommunen er sløsete, men at det rett og slett er dyrt å gi gode tjenester når folk bor spredt over et stort område, langt mot nord og øst, med lange avstander. En sykehjemsplass i Sør-Varanger koster over 2 millioner kroner i året å drive.

Regnestykket viser altså en **liten kommune med en dyr struktur**. Det meste handler om geografi og avstand — ikke om dårlig styring. Samtidig skjedde det noe ekstra i 2024: eldreomsorgen sprakk økonomisk, med et stort overforbruk. Hvorfor det skjedde — og hva kommunen har gjort med det — forklarer vi på neste side.

## Hvorfor er eldreomsorgen så dyr — og hva skjedde i 2024?

Eldreomsorgen er den dyreste delen av kommunens budsjett, og den som ligger klart høyest over forventet. Det er to grunner til det: en som handler om geografi, og en som handler om en akutt krise i 2024.

- **Dyr fordi kommunen er stor og spredt.** Sør-Varanger er en arktisk grensekommune der folk bor spredt over et stort område. Lange avstander, små enheter og høye driftskostnader gjør tjenesten dyr per innbygger. Dette er en **varig, strukturell kostnad** — ikke noe som forsvinner med litt sparing.
- **En akutt sprekk i 2024.** I 2024 brukte eldreomsorgen rundt **55 millioner kroner mer enn budsjettet** — det enkeltstørste overforbruket bak hele underskuddet som sendte kommunen i ROBEK. En viktig grunn var dyr innleie av vikarer fra byrå fordi kommunen manglet egne sykepleiere.

**Eldreboelgen gjør det vanskeligere:** Kommunen regner med at antallet innbyggere over 80 år vil **mer enn dobles** fra 2022 til 2050 — rundt 600 flere eldre. Samtidig blir det færre folk i arbeidsfør alder, og folketallet synker. Kommunens egen beskrivelse er treffende: «vi er i dag på den røde streken». Behovet for eldreomsorg kommer altså til å øke, ikke synke — derfor er dette kommunens største langsiktige utfordring.

**Den gode nyheten — snuoperasjonen i 2025:** I stedet for å kutte i eldreomsorgen valgte kommunen å **styrke** den, for å få kontroll. I 2025 melder kommunen at den har **fått besatt alle sykepleierstillingene**, og at den **ikke lenger leier inn fra vikarbyrå**. Det gir bedre kontinuitet for de eldre — og forklarer hvorfor 2024 ble så dyrt: den dyre vikarbruken er nå byttet ut med fast bemanning. Et høyt sykefravær (8,3 %, litt over snittet i landet) er erkjent, og kommunen jobber for å få det ned.

Kort sagt: eldreomsorgen er dyr av gode grunner — geografi og en aldrende befolkning — og den hadde en akutt sprekk i 2024 som kommunen nå ser ut til å ha fått bedre kontroll på. Dette er ikke sløsing, men en reell og voksende oppgave som en liten kommune i nord må løse med begrensede midler.

## Under statlig oppsyn — tom sparekonto og høy gjeld

**−3,5 %**

så mye gikk regnskapet for 2024 i minus (rundt 133 millioner kroner) — det som utløste ROBEK

**+1,6 %**

i 2025 snudde det til pluss — en klar bedring. Men kommunen er fortsatt formelt i ROBEK

**over 110 %**

kommunens lån er blant landets høyeste — mer enn en hel årsinntekt i gjeld

Her er den ærlige historien. Sør-Varanger er ikke fattig på inntekter — problemet er at den i 2024 brukte mer enn den tjente, har tom sparekonto og høy gjeld.

### Hva er ROBEK?

ROBEK er et register staten setter kommuner i når økonomien er ute av balanse over tid. Sør-Varanger kom inn i juni 2025, fordi regnskapet for 2024 gikk mer enn 3 % i minus, og et tidligere underskudd fra 2022 ikke var dekket inn i tide. Å være i ROBEK betyr at staten må godkjenne store økonomiske beslutninger, og at kommunen må lage en forpliktende plan for å komme i balanse. Planen er at hele underskuddet skal være dekket innen 2027, og at kommunen meldes ut av ROBEK i 2028. I 2025 gikk det allerede bedre — regnskapet snudde til et lite pluss.

### Tom sparekonto og dyrere lån

Sparekontoen («disposisjonsfondet») er i praksis tom — bare 1,5 millioner kroner sto igjen ved utgangen av 2024. Kommunens egen regel sier at den bør ha minst 5 %, men det målet nås først i 2029. Samtidig har kommunen tatt opp store lån — gjelden er blant de høyeste i landet. Da renta steg kraftig i desember 2023, ble lånene mye dyrere enn budsjettet. Krisen handler altså **ikke om at inntektene sviktet**, men om høy gjeld, dyr rente og et stort overforbruk i eldreomsorgen samtidig.

**Den viktige statsstøtten:** En stor del av at Sør-Varanger i det hele tatt har nok penger, kommer fra et eget **Nord-Norge-tilskudd** — rundt 101 millioner kroner, eller omtrent 22 % av de statlige overføringene. Dette er statens måte å betale for at det er dyrt å drive en spredt grensekommune helt i nord. Uten dette tilskuddet ville kommunen ikke kunne opprettholde tjenestene den har i dag. Det er altså en bærebjelke i økonomien.

**En vanlig misforståelse — gruvedriften:** Mange tror at Sør-Varanger tjener penger på gruvedriften (jernmalmen i Kirkenes-området). Det stemmer ikke i dag. Gruveselskapet Sydvaranger gikk konkurs i 2015, og gruvedriften gir **ingen inntekter til kommunekassa nå**. Hele dagens krise håndteres uten gruveinntekter. En eventuell gjenåpning kunne endret bildet, men kan ikke regnes med slik situasjonen er.

## Liten ordliste — «gresk» oversatt til norsk

### ROBEK

Et statlig register over kommuner med økonomi i ubalanse. Når en kommune er i ROBEK, må staten godkjenne store økonomiske beslutninger, og kommunen må lage en forpliktende plan for å komme i balanse. Sør-Varanger kom inn i juni 2025 og planlegger å meldes ut i 2028.

### Netto driftsresultat

Det som er igjen av årets inntekter når alle regninger og renter er betalt. I 2024 var dette dypt i minus (rundt -3,5 %, eller 133 millioner kroner) — det som utløste ROBEK. I 2025 snudde det til et lite pluss (+1,6 %), altså en klar bedring.

### Disposisjonsfond

Kommunens sparekonto — penger som kan brukes når noe svikter. Måles i prosent av årsinntekten. Sør-Varangers fond er i praksis tomt (rundt 1,3 %); kommunen hadde bare 1,5 millioner igjen ved utgangen av 2024 og når 5 %-målet først i 2029.

### Behovskorrigert / utgiftsbehov

Statens regnestykke for hva en kommune burde trenge, ut fra hvor mange barn, unge og eldre den har. Det gjør det mulig å sammenligne Sør-Varanger rettferdig med helt ulike kommuner — og det er dette som viser at eldreomsorgen ligger klart over forventet.

### Netto lånegjeld

Kommunens «boliglån». Sør-Varangers gjeld er blant de høyeste i landet — mer enn en hel årsinntekt — og en viktig grunn til at kommunen havnet i økonomisk knipe da renta steg.

### Nord-Norge-tilskudd

Ekstra statlige penger til kommuner i Nord-Norge, som kompensasjon for lange avstander og spredt bosetting. For Sør-Varanger er det rundt 101 millioner kroner i året — en bærebjelke i økonomien.

### Endelige tall

2025-tallene er nå endelige (reviderte), publisert av SSB 16. juni 2026, og er hovedåret i dette heftet. 2024-tallene står igjen som sammenligning. Alle hovedkonklusjoner bygger på endelige tall.

### Hvor kommer tallene fra?

Alt bygger på åpne kilder: Statistisk sentralbyrå (KOSTRA), statens fordelingssystem, Sør-Varangers egne økonomiplaner og budsjetter, og avisdekning (iFinnmark). Hver eneste tallpåstand er sporbar til kilden, og hele analysen ble til slutt «angrepet» av en egen kvalitetskontroll som lette etter feil. Merk: vi fant ikke statlige tilsyn eller kommunerevisjoner spesielt for Sør-Varanger, så slike funn er ikke en del av heftet.

---

Folkeversjon, oppdatert 16. juni 2026. Tall i millioner kroner der annet ikke er sagt; hovedår 2025 (2024 som sammenligning). Viktig presisering: når analysen sier at eldreomsorgen koster «mer enn forventet», betyr det ikke sløsing — det er fordi det er dyrt å drive tjenester i en stor, spredt arktisk grensekommune, og fordi behovet vokser med en aldrende befolkning. Poenget er at valgene bør tas med åpne øyne, og at kommunen nå må finne en bærekraftig vei ut av ROBEK.